

DE MUNTKLAPPER

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw
Koninklijke Vereniging

Driemaandelijks tijdschrift

- 45 -

januari-februari-maart 2005

De munten van de Parthische koningin Musa

1. Phraatakes en Musa, drachme, 4,02 g, Rhagae

- Vz. Buste van de koning met diadeem naar links. Voor en achter de buste zweeft een Nike die hem kroont.
- Kz. Gekroonde buste van koningin Musa, legende ΘΕΑΥΒΟΙC [...] ΜΟΥΗ ΔΙΑΙC [...]
- Sell. 58.10 var; Shore 325.

Vanaf het midden van de derde eeuw voor Christus heersten de Parthen over het Perzische rijk. De Romeinen leerden hen kennen als geduchte militaire rivalen. Zowel Crassus als Marcus Antonius leden zware verliezen bij hun veldslagen in resp. 54 en 36 voor Christus. Hierbij verloren zij hun standaarden en werden vele Romeinse soldaten gevangen genomen.

Vooraleer de muntslag met de afbeelding van koningin Musa te bespreken, geef ik een beknopte historische toelichting over de regeerperiode van de Parthische koningen Phraates IV (38 – 2 voor Chr.) en zijn zoon Phraatakes (2 voor Chr. – 4 na Chr.).

Historische toelichting

In 38 voor Chr. verkoos de Parthische koning Orodes, na de dood van Pacorus, zijn lievelingszoon, Phraates, de oudste van zijn dertig zonen, als troonopvolger.

Verantwoordelijke uitgever : L. VERBIST, Berkelei 31, 2860 SINT-KATELIJNE-WAVER

Afgifte Kantoor Gent X P209161

Door jaloezie gedreven, liet Phraates, zoon van een concubine, zijn broers die zonen waren van een prinses, vermoorden¹. Toen de oude koning deze moorden afkeurde, vermoordde Phraates de oude koning². Uiteindelijk werden de andere broers evenals vele Parthische edelen ter dood gebracht. Door de wreedheden van deze nieuwe Parthische koning gingen vele edelen in ballingschap.

Een aantal Parthische leiders zochten steun bij Marcus Antonius om een opstand tegen hun wrede koning te ondersteunen. Niettegenstaande het feit dat de militaire onderneming goed was voorbereid, werd het een catastrofe. Phraates diende na deze overwinning in eigen land opnieuw af te rekenen met een opstand geleid door een zekere Tiridates. Met de hulp van de Scytische nomaden wist Phraates de macht te behouden. Tiridates nam de jongste zoon van Phraates gevangen en vroeg hulp aan Octavianus die op dat moment in Syrië was (30 voor Chr.). Tiridates verkreeg Romeinse bescherming. In 23 voor Chr. liet Octavianus de jongste zoon vrij op voorwaarde dat hij de standaarden, verloren tijdens de veldslagen van Crassus en Marcus Antonius, terugkreeg evenals de vrijlating van de gevangen Romeinse soldaten. Drie jaar later, tijdens een bezoek van Tiberius, werden de standaarden teruggegeven en de gevangen Romeinse soldaten vrijgelaten. Nadien verbeterden de relaties tussen het Romeinse en Parthische Rijk.

De Romeinse keizer gaf eveneens een Italiaanse slavin *Thermusa* (*Musa*) ten geschenke aan de Parthische koning. Phraates was zo onder de indruk van haar schoonheid en welbespraaktheid, dat zij al snel de geliefde concubine werd die hem een zoon Phraatakes schonk. Omdat Phraates schrik had dat de Parthische edelen hem als koning zouden vervangen door één van zijn zonen, stuurde hij, op advies van Musa, zijn oudere kinderen Vonones, Seraspadanes, Rhodaspes en Phraates naar Rome. Door hun afwezigheid werd haar zoon Phraatakes de belangrijkste vertrouwenspersoon van de oude koning en verkreeg hij de status van mogelijke troonopvolger. Twijfelend over het feit of de oude koning de troon aan zijn jongste zoon zou geven, of voor schrik van de troonaanspraken van zijn afwezige halfbroers, kozen Phraatakes en zijn moeder het zekere voor het onzekere en vergiftigden de oude koning.

Niettegenstaande Phraates gedurende 35 jaar over het Parthische rijk had geregeerd en vele militaire successen had geboekt, wordt hij voornamelijk herinnerd voor zijn uitzonderlijke wreedheden.

Na de troonsbestijging in 2 voor Chr. zond Phraatakes ambassadeurs naar Rome met de mededeling dat hij zich verontschuldigde voor de gebeurde feiten en stelde voor de vrede, die bestond tussen Augustus en zijn vader, verder te zetten. Teneinde zijn troon veilig te stellen, vroeg hij de overgave van zijn vier halfbroers. Augustus antwoordde

Dit marmeren beeld werd gevonden in Susa en zou koningin Musa voorstellen. Het werd gemaakt door Antiochus, zoon van Dryas (Archeologisch Museum Teheran, foto Rostamy).

dat hij afstand diende te doen van zijn aanspraak op de Parthische troon en zijn troepen diende terug te trekken uit Armenië.

In het jaar 1 voor Chr. voegde Augustus de daad bij het woord en stuurde zijn kleinzoon Gaius naar het Oosten met de orders de Romeinse invloed in Armenië te herstellen, zelfs ten koste van een oorlog met Parthië. Tijdens een overleg tussen Phraatakes en Gaius op een eiland in de Eufraat, in de lente van dat jaar, werd een compromis gesloten. Onder druk van Gaius' aanwezigheid en het gebrek aan militaire steun van de Parthische edelen, ging Phraatakes akkoord geen aanspraak te maken op Armenië. Anderzijds bleven de vier Parthische prinses in Rome.

In 2 na Chr. huwden Phraatakes en Musa³. Terwijl deze gewoonte bij de Grieken en Romeinen uit den boze was, was dit gewoon bij de Magi⁴.

Phraatakes kreeg veel tegenwind van de Parthische edelen die niet opgezet waren met enerzijds de moord op zijn vader, maar anderzijds met het huwelijk met zijn moeder die slechts een Italiaanse concubine was waarmee hij vermoedelijk een incestueuze relatie onderhield⁵. Dit vermoeden werd versterkt door de gunsten en eer die hij haar gaf. Zo plaatste Phraatakes de buste van de koningin op de keerzijde van zijn munten. De enige andere Parthische koning die hem dit voordeel was Gotarzes II⁶.

Phraatakes verleende haar niet enkel de titel van koningin, maar ook deze van "Hemelse Godin". Zes jaar na zijn troonsbestijging rebelleerde de Parthische adel en werd Phraatakes en Musa ter dood gebracht. Nadien verkozen de Parthische edelen Orodes III, een prins van de Arsaciden-familie, als koning.

2. Tetradrachme van Phraatakes en Musa, 10,11 g

- Vz. buste van de koning met oorbel en diadeem naar links. Voor de buste een Nike die hem kroont, legende ΒΑΣΙΛΙΩΣ ΒΑΣΙΛΙΩΝ
- Kz. Buste van koningin Musa met oorbel, diadeem en tiara naar rechts. Een Nike kroont haar, legende ΘΕΑΣΟΥ ΠΑ[ΝΙΑΣ ΜΟΥ]ΣΗΣ ΒΑΣΙΛΩ, monogram links van haar nek.

Sellwood 58 type, Shore 323 (deze munt).

De munten met de afbeelding van Musa

Mionnet en Lindsay twijfelden of Phraates IV tegen het einde van zijn regeerperiode Musa op de keerzijde van zijn munten plaatste. Actueel wordt aangenomen dat de buste van Musa enkel voorkomt op de keerzijde van de munten van haar zoon (dus de periode van 2 tot 4 na Chr.).

Phraatakes sloeg enkel zilveren drachmen, tetradrachmen en bronzen chalkoi. De munten welke te Susa werden geslagen zijn van biljoen (Sell. 58.11-12). De tetradrachmen werden te Seleucia geslagen, de drachmen te Ecbatane, Rhagae en Susa. De chalkoi werden in de munt van Ecbatane vervaardigd.

Terwijl wordt aangenomen dat de Parthen een verlaagde Attische muntstandaard hanteerden, is het bij de muntslag van Phraatakes niet uit te sluiten dat meerdere muntstandaarden werden gehanteerd. Niettegenstaande de meeste drachmen een gewicht hebben van ongeveer 3,7 gram, zijn er een aantal stukken gekend met een merkkelijk lager gewicht. Aan de hand van de weinig teruggevonden tetradrachmen dienen we vast te stellen dat zij een gemiddeld gewicht hebben van 10,9 gram. Eveneens zijn er een aantal tetradrachmen gekend met een opmerkelijk gewichtsverschil⁷. Een grondigere studie van deze muntslag dringt zich op alvorens hieromtrent conclusies te trekken⁸.

David Sellwood maakte een vergelijkende studie en inventariseerde 8 datumvarianten bij de tetradrachmen, 4 types van drachmen en 1 type chalkos⁹.

3. Phraatakes en Musa, drachme, 3,6 g, Ecbatane

- Vz. buste van de koning met diadeem naar links. Voor en achter de buste zweeft een Nike die hem kroont.
- Kz. gekroonde buste van koningin Musa naar links, legende ΘΕΑΣ ΟΥΠΑΝΙΑΣ [Μ]ΟΥΣΗΣ ΒΑΣ [ΛΙΣΣΕΣ], monogram van Ecbatane.
- Sell. 58.9, Shore 324.

4. Phraatakes en Musa, drachme, 3,93 g, Rhagae

- Vz. buste van de koning met diadeem naar links. Voor en achter de buste zweeft een Nike die hem kroont.
- Kz. Gekroonde buste van koningin Musa naar links, legende [Θ]ΕΑΣΙΔΗΣ [Μ]ΟΥΣΗΣ, monogram van Rhagae.
- Sell. 58.10, Shore 325.

5. Phraatakes en Musa, drachme, 3,67 g, Susa

- Vz. buste van de koning met diadeem naar links. Achter de buste zweeft een Nike die hem kroont.
- Kz. Gekroonde buste van koningin Musa naar links, legende ΗΣ ΘΕΑΣ ΜΟΥ[Σ]
- Sell. 58.12.

6. Phraatakes en Musa, chalkos, 0,5 g, Ecbatane

Vz. buste van de koning met diadeem naar links. Voor en achter de buste zweeft een Nike die hem kroont.

Kz. gekroonde buste van koningin Musa naar links. (vergroting x2).

De drachmen zijn zeldzaam (R2), de tetradrachmen (R4) en bronzen chalkoi zeer zeldzaam¹⁰. De zeldzaamheid van de tetradrachmen is te verklaren door het initiatief van de Parthische koning Vonones (8-12 na Chr.) om de stukken van Phraatakes en Musa te herslagen met zijn buste en titels.

Foto's

1-2-4: Classical Numismatic Group

3: verzameling v.d. auteur

5: Pars Coins (www.parscoins.com)

6: B.M.C., Parthia, pl. XXIV.4 (scan: Chris Hopkins)

Bibliografie

Debevoise, N., *A Political History of Parthia*, Chicago, 1938.

Lewis, T., *The History of the Parthian Empire*, London, 1728.

Rawlinson, G., *The Sixth Great Oriental Monarchy*, London, 1873.

Sellwood, D., *An Introduction to the Coinage of Parthia*, London, 1980.

Verstandig, A., *Histoire de l'Empire Parthe*, Le Cri, Brussel, 2001.

Wroth, W., *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, Catalogue of the Coins of Parthia*, Bologna, 1964.

Informatie over de Parthische geschiedenis en numismatiek op het internet:

<http://www.parthia.com>

Noten

¹ Orodes was getrouwd met een dochter van Antiochus, koning van Commagene.

² Volgens Plutarch (*Crass.* § 33) trachtte Phraates zijn vader te vergiftigen, maar toen dit niet lukte, heeft hij Orodes laten stikken in een kussen.

³ De datum is afgeleid van de muntstukken van Phraatakes waar Musa voor de eerste keer wordt afgebeeld.

⁴ N.C. Debevoise, *A Political History of Parthia*, 149.

⁵ Joseph. *Ant. Jud.* xviii. 2, § 4.

⁶ Van deze laatste is een bronzen chalkos gekend met een afbeelding van de koningin op de keerzijde. Zie: W. Wroth, *Parthia*, 172, pl XXVII. 18.

⁷ De auteur vergeleek 27 drachmen en 7 tetradrachmen.

⁸ Ik verwijs naar mijn lezing omtrent de “*Metrologische problemen bij de Parthische zilveren muntslag*”, gehouden op 18 januari 2003 voor de leden van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek, RBN vol. 149, 2003, 306.

⁹ D. Sellwood, *An Introduction to the Coinage of Parthia*, 189-190.

¹⁰ Fred B. Shore, *Parthian Coins & History, Rarity & Value Guide*, Pennsylvania, 1993.